

Petril Imami

TEZE ZA PERIODIZACIJU DUGOMETRAŽNOG IGRANOG FILMA U JUGOSLAVIJI 1947-1990.

Glavne dramaturško-estetske konstante sa referentnim filmovima

IDEOLOŠKA FIKCIJA STVARNOSTI (1947-1951)

- tretman stvarnosti po proleterskom klasnom idealu
- ekstrapolacija klasnih tendencija u odnosima među likovima
- imanentna kritika eksploatatorske klase
- tema: vera u život koji donosi pravedno društvo
- glavni junak: nadmoćan u sukobu s negativnim
- zaplet: kauzalni sled događaja
- dijalog: deklarativan, kod negativnih likova karikiran ili prirodan
- ishod: ostvarenje klasnog ideala društva
- režija: težnja za zanatskom čistotom

Besmrtna mladost (1947), Vojislav Nanović

Priča o fabrici (1949), Vladimir Pogačić

Čudotvorni mač (1950), Vojislav Nanović

Plavi devet (1950), Krešo Golik

Bakonja fra Brne (1951), Fedor Hanžeković

Poslednji dan (1951), Vladimir Pogačić

INDIVIDUALNI DOŽIVLJAJ STVARNOSTI (1952-1956)

- tretman stvarnosti po univerzalnim moralnim ljudskim vrednostima
- manifestacija individualno-psihološkog stanovišta građanskog morala
- formalna ekspozicija domaćeg miljea
- tema: suočavanje s moralnim dilemama
- glavni junak: etički razrešava životnu dilemu
- zaplet: linerarni sled događaja

- dijalog: konvencionalan, jednoobrazan i lirski intoniran
- ishod: etički pozitivan
- režija: akademizam u filmskom izrazu
 - U oluji* (1952), Vatroslav Mimica
 - Sinji galeb* (1953), Branko Bauer
 - Vesna* (1953), František Čap
 - Koncert* (1954), Branko Belan
 - Veliki i mali* (1956), Vladimir Pogačić
 - Poslednji kolosek* (1956), Žika Mitrović
 - Zle pare* (1956), Nikola Stojanović
 - Dolina mira* (1956), Franc Štiglic

OTKRIVANJE POJAVNO-ISKUSTVENE STVARNOSTI (1957-1964)

A)

- tretman stvarnosti otkrivanjem intimiteta ljudi
- poetska deskripcija mikrosveta običnih ljudi (njihove želje, sumnje, iluzije, razočarenja)
- manifestacija čovekovog intimiteta i parcelizacija ljudskih sudbina
- tema: intimno osećanje sputanosti i nelagodnosti u odnosima sa drugima
- glavni junak: prepušten sebi
- zaplet: epizodični sled događaja
- dijalog: stilizovan kolokvijalni govor
- ishod: osamljenost i neverica
- režija: podražavanje modernog filmskog izraza
 - Subotom uveče* (1957), Vladimir Pogačić
 - Svoga tela gospodar* (1957), Fedor Hanžeković
 - Dvoje* (1961), Aleksandar Petrović
 - Dani* (1962), Aleksandar Petrović
 - Ples na kiši* (1961), Boštjan Hladnik
 - Kapi, vode, ratnici* (1962), Ž. Pavlović – M. Babac – K. Rakonjac
 - Grad* (1963), K. Rakonjac – M. Babac – Ž. Pavlović
 - Izdajnik* (1964), Kokan Rakonjac
 - Pravo stanje stvari* (1964), Vladan Slijepčević
 - Čovek iz hrastove šume* (1964), Mića Popović

B)

- tretman stvarnosti otkrivanjem socijaliteta ljudi
- faktografska deskripcija čoveka kao grupnog bića
- socijalna inkorporiranost pojedinca u datoj društvenoj zajednici
- tema: socijalno osećanje o povezanosti ljudskih sudbina
- glavni junak: raspinje se i prilagođava u odnosu na kolektivitet
- zaplet: mozaični sled događaja
- dijalog: mešanje autentičnih i deklarativnih izraza
- ishod: samosaznanje problema
- režija: standardna filmska forma s novom sadržinom
 - Zenica* (1957), Jovan Živanović i Miloš Stefanović
 - Crni biseri* (1958), Svetomir Janić
 - Vlak bez voznog reda* (1959), Veljko Bulajić
 - Dan četrnaesti* (1960), Zdravko Velimirović
 - Veselica* (1960), Jože Babič
 - Deveti krug* (1959), Franc Štiglic
 - Uzavreli grad* (1961), Veljko Bulajić
 - Prekobrajna* (1962), Branko Bauer

DEMISTIFIKACIJA STVARNOSTI (1965-1969)

A)

- tretman stvarnosti predočavanjem negativnih atributa društva
- latentna dehumanizacija odnosa među ljudima
- iritacija gledaočeve svesti razaranjem njegovih pozitivnih predstava
- suočavanje s provokativnim aspektima stvarnosti
- tema: socijalni rascep (disocijacija) pojedinca
- glavni junak: razgrađivanje
- zaplet: eliptični sled događaja
- dijalog: naturalističan
- ishod: besperspektivnost
- režija: moderna filmska ekspresija
 - Povratak* (1964/1966), Živojin Pavlović
 - Čovek nije tica* (1965), Dušan Makavejev
 - Tople godine* (1966), Dragoslav Lazić

Buđenje pacova (1966), Živojin Pavlović
Ljubavni slučaj (1967), Dušan Makavejev
Skupljači perja (1967), Aleksandar Petrović
Kad budem mrtav i beo (1967), Živojin Pavlović
Divlje senke (1967), Kokan Rakonjac
Biće skoro propast sveta (1968), Aleksandar Petrović
Zaseda (1969), Živojin Pavlović

B)

- tretman stvarnosti predočavanjem mentalnog stanja pojedinaca
- okolina omeđuje i određuje čoveka
- psihološke implikacije potisnutih emocija
- tema: nemogućnost prevazilaženja mentalne situacije
- glavni junak: zatvara se u svoju ličnost
- zaplet: simultani sled događaja
- dijalog: stilizovan i poetizovan
- ishod: besmisao života
- režija: stilistički rafinman

Tri (1965), Aleksandar Petrović
Prometej sa otoka Viševice (1965), Vatroslav Mimica
Devojka (1965), Puriša Đorđević
Kaja, ubit ću te! (1967), Vatroslav Mimica
Jutro (1967), Puriša Đorđević
Praznik (1967), Đorđe Kadijević
Rondo (1966), Zvonimir Berković
Delije (1968), Mića Popović
Podne (1968), Puriša Đorđević
Breza (1967), Ante Babaja
Pohod (1968), Đorđe Kadijević
Sveti pesak (1968), Miroslav Antić
Horoskop (1969), Boro Drašković
Zazidani (1969), Kokan Rakonjac

SUBJEKTIVNO POIMANJE STVARNOSTI (1969-1975)

- tretman stvarnosti kao subjektivne slike sveta autora
- pojedinac-subjekt prerasta u apsolutni subjekt
- gledaocu se sugerije negativna konceptualizovana vizija o datom društvu
- sukcesivna gradacija negativnih senzacija o apsurdnosti života
- tema: društveno stanje razara svest i emocije pojedinca
- glavni junak: raskol sa samim sobom i sa drugima
- zaplet: separatan sled događaja
- dijalog: refleksivan i aluzivan
- ishod: tragičan ishod
- režija: vizuelna estetizacija i iritacija šokom
 - Rani radovi* (1969), Želimir Žilnik
 - Bube u glavi* (1970), Miloš Radivojević
 - W. R. Misterija organizma* (1971), Dušan Makavejev
 - Crveno klasje* (1970), Živojin Pavlović
 - Doručak sa đavolom* (1971), Miroslav Antić
 - Mlad i zdrav kao ruža* (1971), Jovan Jovanović
 - Plastični Isus* (1971), Lazar Stojanović
 - Testament* (1975), Miloš Radivojević
 - Kičma* (1975), Vlatko Gilić

FENOMENOLOŠKI VIĐENA STVARNOST (1975-1985)

- tretman stvarnost kroz fenomene egzistencije
- otkrivanje psihološkog stanja pojedinca kao posledice životnih okolnosti
- privatni problemi postaju opšti
- vizuelne i verbalne kritičke aluzije na aktuelno društvo
- tema: determinirajući uticaj okoline na pojedinca
- glavni junak: tragičan
- zaplet: kumulativni sled događaja
- dijalog: realističan i asocijativan
- ishod: rezignacija
- režija: estetski eklektizam i zanatska perfekcija
 - Muke po Mati* (1975), Lordan Zafranović

- Beštije* (1977), Živko Nikolić
Specijalno vaspitanje (1977), Goran Marković
Miris poljskog cveća (1977), Srđan Karanović
Okupacija u 26 slika (1978), Lordan Zafranović
Kvar (1978), Miloš Radivojević
Ko to tamo peva (1980), Slobodan Šijan
Do viđenja u sledećem ratu (1980), Živojin Pavlović
Splav meduze (1980), Karpo Aćimović-Godina
Poseban tretman (1980), Goran Paskaljević
Dečak koji obećava (1981), Miloš Radivojević
Sječaš li se Dolly Bell (1981), Emir Kusturica
Ritam zločina (1981), Zoran Tadić
Samo jednom se ljubi (1981), Rajko Grlić
Variola vera (1982), Goran Marković
Zadah tela (1983), Živojin Pavlović
Treći ključ (1983), Zoran Tadić
Kako sam sistematski uništen od idiota (1983), Slobodan Šijan
Davitelj protiv davitelja (1984), Slobodan Šijan
U raljama života (1984), Rajko Grlić
Pejzaži u magli (1984), Jovan Jovanović

POETSKO U TRIVIJALNIM ASPEKTIMA STVARNOSTI (1985-1990)

- tretman stvarnosti poetizacijom trivijalnih životnih detalja
 - otkrivanje sudbine ljudi u situacijama svakodnevnice
 - društveno okruženje kao (ne)vidljivi regulator
 - tema: neizvesnosti svakidašnjeg života
 - glavni junak: nevoljno prelama svoj život
 - zaplet: epizodični razvoj događaja
 - dijalog: stilizovani kolokvijalni govor
 - ishod: (dez)integracija čoveka
 - režija: osobena stilizacija
- Život je lep* (1985), Boro Drašković
Jagode u grlu (1985), Srđan Karanović
Šest dana juna (1985), Dinko Tucaković

- Otac na službenom putu* (1985), Emir Kusturica
Od zlata jabuka (1986), Nikola Stojanović
Lepota poroka (1986), Živko Nikolić
San o ruži (1986), Zoran Tadić
Srećna nova (1986), Stole Popov
Crna Marija (1986), Milan Živković
Oficir s ružom (1987), Dejan Šorak
Tajna manastirske rakije (1988), Slobodan Šijan
Balkan ekspres (1989), Branko Baletić
Kako je propao rokenrol (1989), Zoran Pezo – Vladimir Slavica – Goran Gajić
Sex – partijski neprijatelj br. 1 (1990), Dušan Sabo

Petrit Imami

THESIS ON THE PERIODIZATION OF FEATURE-LENGTH FILMS
IN YUGOSLAVIA 1947-1990.

Summary

- Ideological distortion of reality /1947-1951/
Individualistic experience of reality /1952-1956/
Disclosure of the empirical reality /1957-1964/
Demystification of reality /1965-1969/
Subjective perception of reality /1969-1975/
Phenomenologically perceived reality /1975-1985/
Poetical aspects of the trivial reality /1985-1990/